

Sammandrag

Integrering i stan – helhetsbild av invånare med utländsk bakgrund i Helsingfors 2020

Pasi Saukkonen

I början av år 2020 bodde det lite över hundratusen personer med utländsk bakgrund i Helsingfors. Deras andel av stadens befolkning närmade sig tjuugo procent. Folkökningen i Helsingfors har de senaste åren i stor utsträckning byggts på den internationella flyttningsrörelsen. Av de invånare som har utländsk bakgrund har fyra femtedelar fötts utanför Finland. Därmed utgör barn födda i Finland till föräldrar födda utomlands – den andra generationen – en femtedel av dem med utländsk bakgrund i Helsingfors.

Med integration avses här att man hittar sin egen plats i samhället och på sin bostadsort, att man känner delaktighet och samhörighet och deltar aktivt, och att likabehandlingen efterlevs. Om främjande av integration stadgas i lag i Finland, och även kommunerna erbjuder många slags integreringstjänster både för nykomlingar och sådana som varit längre i landet. Inom den internationella debatten har man på sistone starkt betonat att integreringen sker framför allt på ett lokalt plan.

Integrationen handlar om långvariga processer på många olika livs- och samhällsarenor. Hur den lyckas beror på dels myndigheterna och serviceproducenterna, dels samhället omkring. I Finland avser man med integration även en utveckling under växelverkan. Lyckad integrering förutsätter både ansträngningar från invandrarnas sida och en anpassning och förnyelse från det finländska samhällets och Helsingfors stads sida.

Lägesbilden av invandrarnas integration och av livssituationen bland dem som hör till andra generationen lyfter fram såväl goda nyheter som orosmoment. De i Helsingfors som har utländsk bakgrund utgör en mycket heterogen skara. Om nästan allt som kan sägas om dem kan man också säga motsatsen. I statistikens ljus har en stor del av dem det bra på de flesta livsområden. Likaså kan en hel del positiv utveckling skönjas till exempel i takt med växande antal år tillbringade i Finland.

Trots allt påminner Helsingfors om många andra städer ute i världen i det att en del av invandrarna och deras barn har det svårt att hitta sin plats i samhället – mest synligt då det gäller att komma in på arbetsmarknaden. I synnerhet bland dem som har flyktningbakgrund, men även många av dem som flyttat av familjescäl, är deltagande i arbetslivet ovanligare och arbetslöshet vanligare. Låg sysselsättningsgrad har negativa verkningar för såväl invandrarna och deras familjer som Helsingfors stad och det finländska samhället. Att ha jobb som inte motsvarar det egna kunnandet är oroväckande vanligt bland invandrarna.

Att få jobb är ofta en inkörsport till bra integration även på andra livsområden. Men inte alltid. I vissa fall måste invandrarna ha sitt liv i skick i övrigt före de ens kan försöka komma in på arbetsmarknaden. Helhetsbilden

är mera komplicerad än man ofta tänker sig. Många förvärvsarbetande invandrare kan ha problem med den sociala, kulturella och identitetsrelaterade biten av integreringen. Samtidigt kan en del av dem som är arbetslösa eller utanför arbetslivet ha lärt sig finska eller svenska bra, och har ett brett socialt nätverk och ett nära förhållande till Helsingfors och Finland.

I synnerhet de som flyttat till Finland från andra EU-medlemsländer är inte så ofta intresserade av ett finländskt medborgarskap. Trots att största delen av samhällsservicen är till förfogande även för andra än finländska medborgare tenderar deltagandet i det samhälleliga beslutsfattandet bli begränsat för icke-medborgare. I och för sig kan positiv utveckling skönjas vid kommunalval både gällande röstande och att ställa upp som kandidat. Vid senaste val deltog i synnerhet somalierna i Helsingfors aktivt. Men allmänt taget är de som har utländsk bakgrund klart underrepresenterade inom politiken.

En stor del av de invånare i Huvudstadsregionen som har utländsk bakgrund upplever att de är en del av det finländska samhället, och deras förtroende för myndigheter och institutioner är i regel starkt. Men att identifiera sig med det finska är klart svårare för många. Till och med bland dem som fötts i Finland är det en del som inte känner sig som finländare. För många är det lättare att känna samhörighet med det egna ursprungslandet eller den egna etnisk-kulturella gemenskapen. En del av dem upplever sig stå utanför många grupper eller gemenskaper. I synnerhet bland dem som inte kommer från västländer saknas ofta sociala band till invånare med finländsk bakgrund.

Jämfört med resten av befolkningen bor de som har utländsk bakgrund ofta trångt. För många är det svårt att skaffa ägarbostad, och i synnerhet de som hör till flyktinggrupper bor ofta i samhällsstödda hyresbostäder. En allt större del av de bostadslösa i Helsingfors är födda utomlands. Den etnisk-kulturella differentieringen mellan bostadsområden har fortsatt – om ock den internationella migrationen märks i allt flera delar av staden. I Helsingfors är segregationen måttlig jämfört med andra motsvarande nordiska städer.

Av dem med utländsk bakgrund som fötts i Finland är en stor del ännu barn eller unga. I de länder och städer som har en längre invandringshistoria vet man att personer som hör till den andra generationen ofta – jämfört med dem med inhemsk bakgrund – har mera problem med skolan, avläggandet av examina och sökandet av jobb. Det finns tecken på dylika svårigheter, sociala problem och till exempel rasism och diskriminering, även i Helsingfors.

Helsingfors stad har redan länge varit aktiv med att främja invandras integration. En plan uppgjord 2017 inom Fostrans- och utbildningssektorn för att utveckla fostran och utbildning bland invandrare lyfte också de åtgärder som riktar sig till andra generationen upp på en ny nivå. Stadens egna åtgärder är viktiga, liksom också samarbetet med medborgarorganisationer, sammanslutningar och näringslivet. Flyttningsrörelsen till staden kommer sannolikt att fortsätta, och i synnerhet i de yngre åldersklasserna växer invandrarandelen snabbt.

Enligt den färskaste prognosen mer än fördubblas i Helsingforsregionen fram till år 2035 den befolkningsdel som har främmande modersmål eller utländsk bakgrund. Då skulle deras antal i regionen uppgå till 437 000, och de skulle utgöra en fjärdedel av regionens hela befolkning. Av regionens alla invånare med utländsk bakgrund skulle Helsingfors andel vara ca. 45 procent. Av Helsingfors folkökning skulle de med utländskt modersmål stå för 83 procent, motsvarande ca. hundratusen personer. En stor del av dem som har utländsk bakgrund i Helsingfors består idag av personer med europeisk bakgrund, men tills år 2035 skulle de med modersmål eller ursprung från Afrika, Mellanöstern eller övriga Asien ha ökat märkbart i antal.

Om femton år finns det alltså i Helsingfors högst sannolikt flera etniciteter, modersmål och religioner än idag. I staden bor det då många invandrare som bott i Finland i tiotal år, medan andra har kommit till Finland och Helsingfors först nyligen. Av invandrarnas barn har många hunnit bli unga vuxna som håller på att avsluta studierna och gå ut i arbetslivet. Nya minoritetsgrupper har uppstått, och många av dem har lyckats befästa kollektiva aktiviteter inom sin egen gemenskap.

Denna utveckling innebär utmaningar för Helsingfors, men den ger också många möjligheter. Genom dem som flyttat hit – och deras länder och kulturella rötter – och dem som flyttat utomlands från Helsingfors, kopplas Helsingfors allt starkare till hela den övriga världen. Det kommer att finnas något från hela världen i Helsingfors, och det kan vara till nytta på många vis inom vetenskap, konst, kultur och ekonomi. Genom dessa omfattande nätverk kommer ny kunskap snabbt till Helsingfors.

Men att staden blir allt mer pluralistisk nödgar samtidigt Helsingfors, Huvudstadsregionen och hela Finland att allt mer ingående klarlägga vad det innebär att leva sida vid sida då etnisk och kulturell mångfald råder. Det behövs gemensamma spelregler för hur man lever fredligt tillsammans och agerar effektivt, samtidigt som man respekterar individens frihet och kulturella rättigheter. Inom servicesystemen måste man fundera på hur man bäst tryggar både servicens tillgänglighet och likabemötandet för alla.

Det finns också uppenbara risker för demografisk och lokal differentiering. Mångdubbel marginalisering är svår att bli av med om den kommit åt att slå rot i de samhälleliga strukturerna. Ekonomi och förvärvsliv går mot det hållet att de som har låg utbildning och svaga språkkunskaper har allt svårare att få jobb. Därför måste tillräckligt med uppmärksamhet och resurser avdelas för rådgivning, vägledning och utbildning för invandrare.

Det råder bred konsensus om att den andra generationens framgångar i livet är ett verkligt test för den nationella och lokala integrationspolitiken. Helsingfors står inför detta prov först nu, och de kommande tio-femton åren får utvisa hur Finland, Huvudstadsregionen och Helsingfors stad har lyckats i sitt värv. Det lönar sig att hålla ett vakande öga på situationen, söka god praxis och fungerande lösningar. Och att snabbt och med ändamålsenliga åtgärder ingripa i negativ utveckling.